

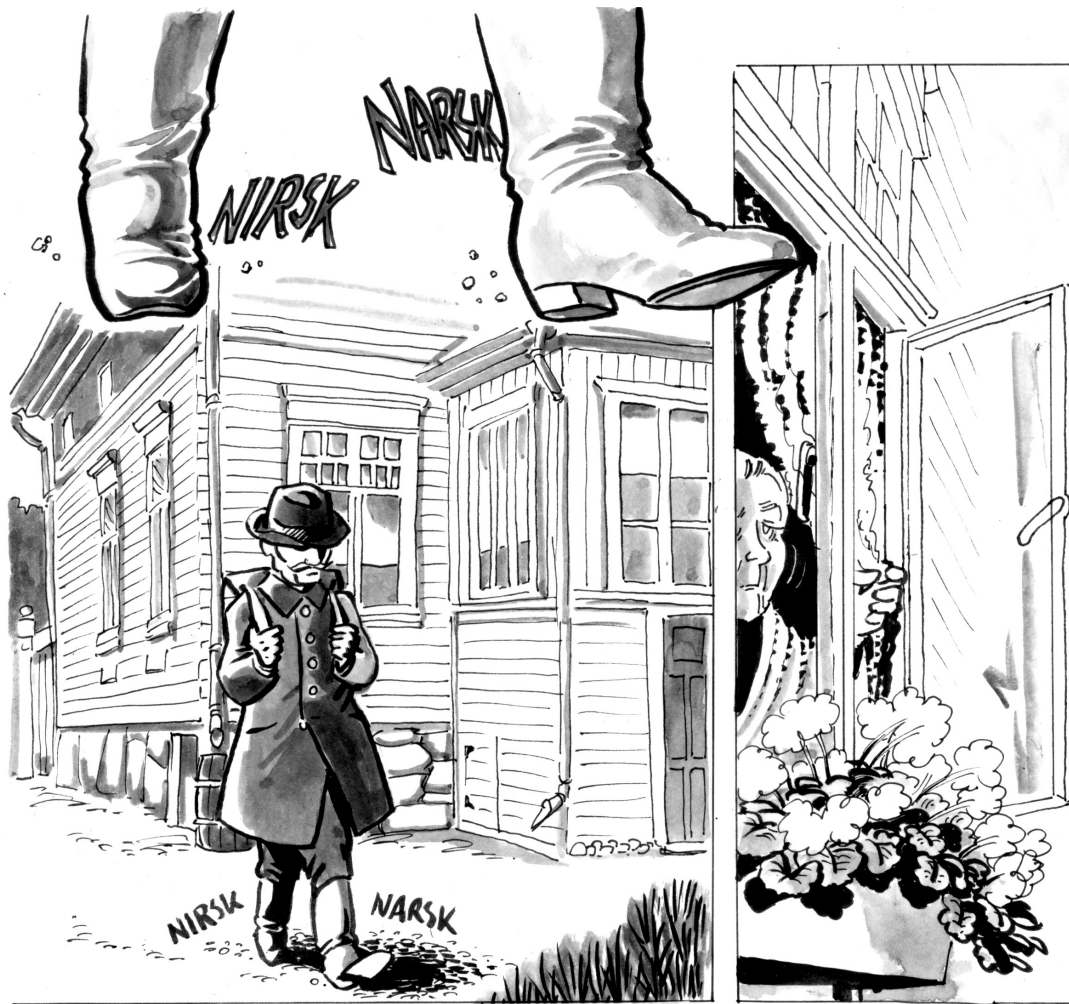
MUISTO ¹

Saima Grönstrandin
novellin mukaan
piirtänyt: Aivar Elmgren
1893 ~~~~~ 2023

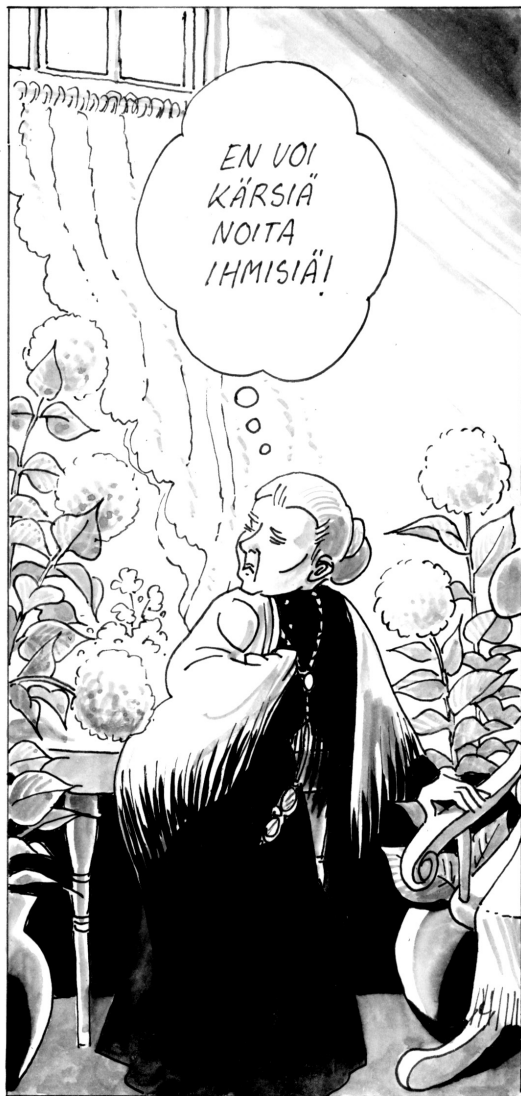
© Aivar Elmgren

LÄHIHISTORIA vol. 3 (2024, issue 1), 188-196.

This work is licensed under Creative Commons CC-BY-NC-ND 4.0 International License.

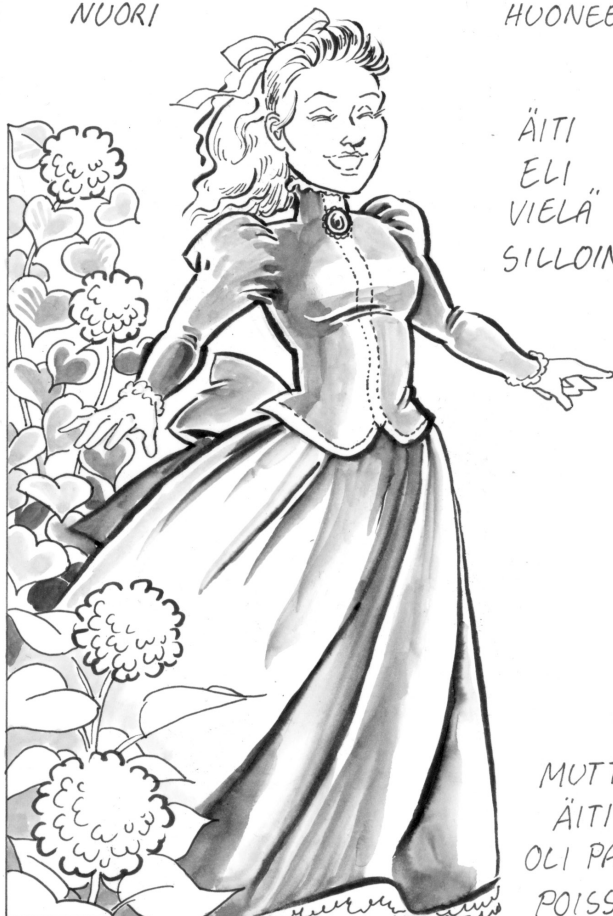

OLIN
KERRAN
NUORI

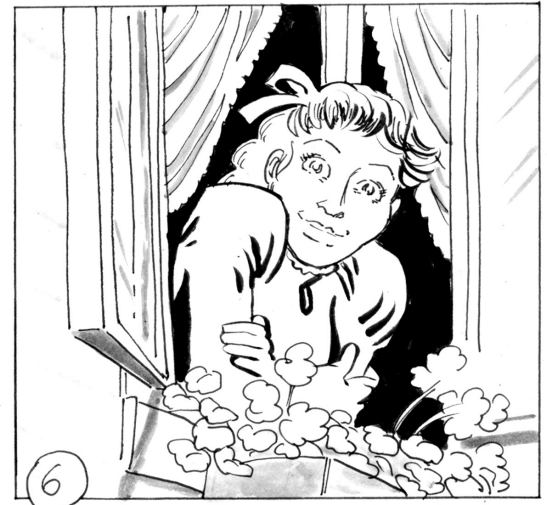
JA ASUIN
TÄSSÄ SAMASSA
HUONEESSA.

ÄITI
ELI
VIELÄ
SILLOIN.

MUTTA
ÄITI
OLI PALJON
POISSA

JA MINUN
OLI IKÄVÄ.

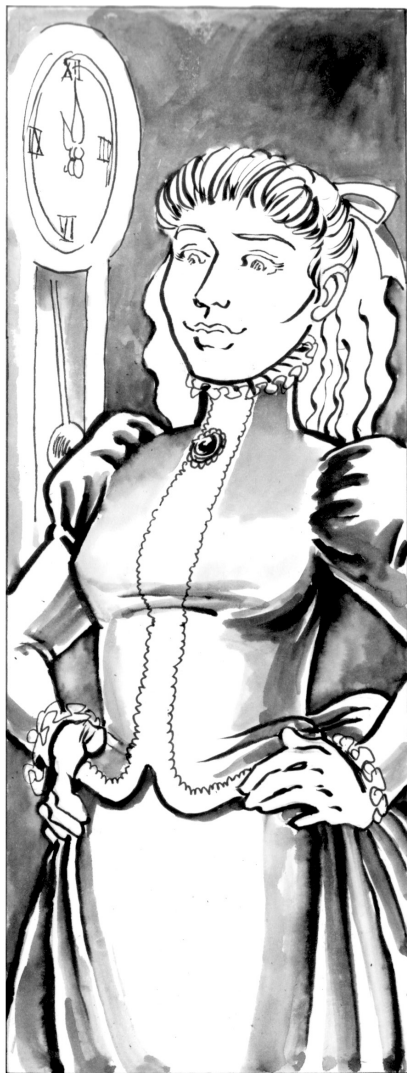

SILTÄ POJALTA
EN OSTANUT
PALJO KOSKAAN
MITÄÄN.

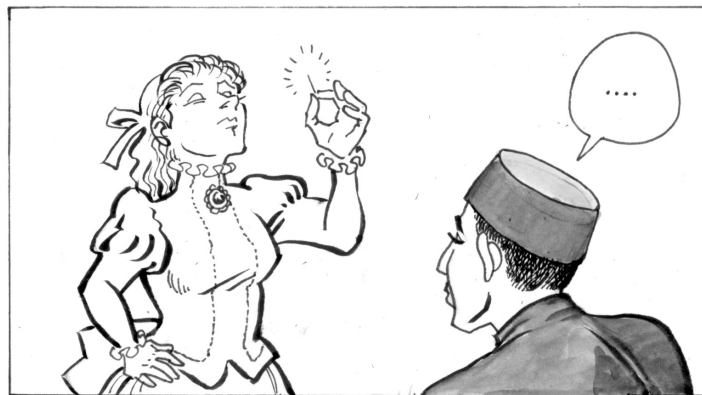

MUTTA POIKA
KÄVI KOMMINKIN
YHÄ TIUHEMPAAN.

JOKA KERTA HÄN YHÄ HITAA-
MIN PURKI NÄYTETTÄVÄNSÄ JA
ASETTI TAAS PAIKOILLEEN JA
VIIVYTELI ...

8

9

tukta,
tutaş.

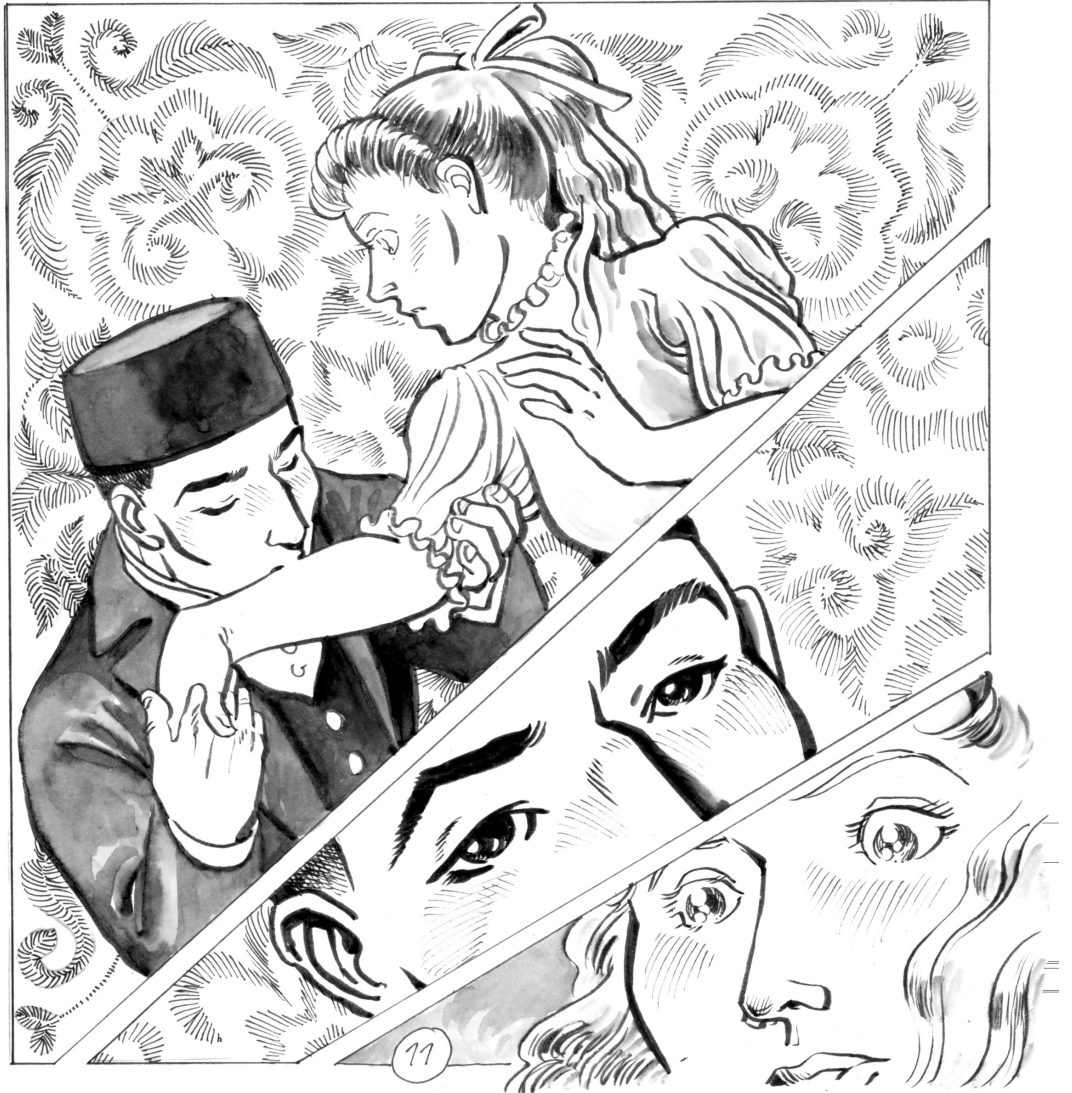
ODOTA,
NEITI.

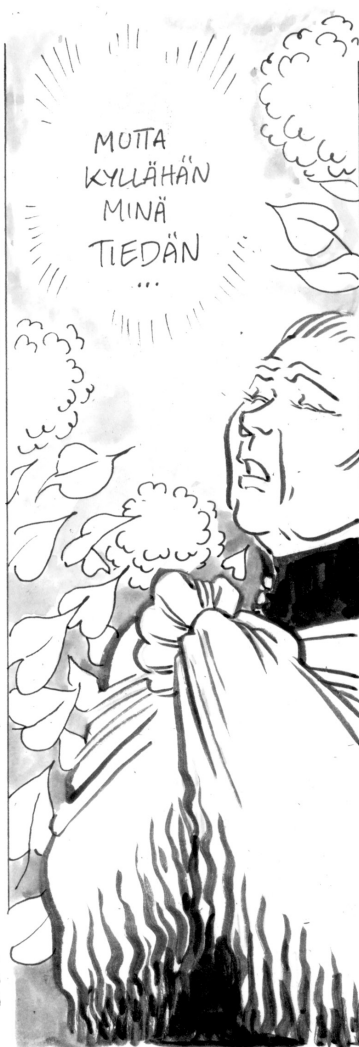
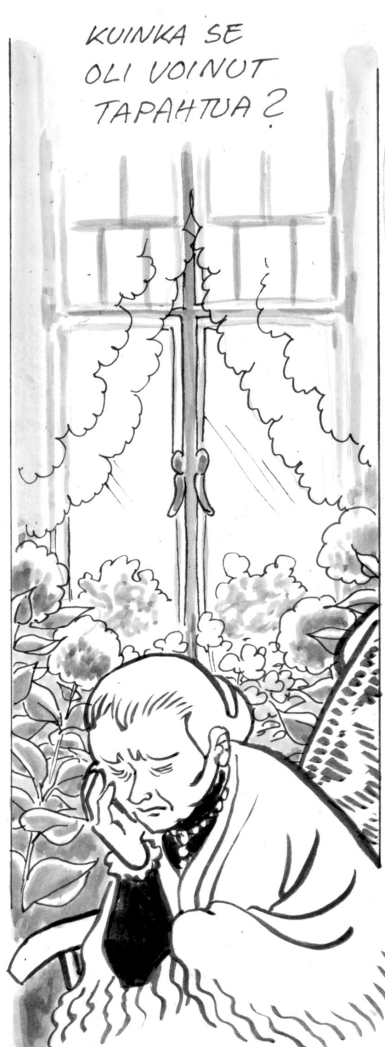
tugan ilgä
bez katirgä
tieş.

MEIDÄN
TÄYTY
PALATA
KOTIMAAHAMME.

LOPPI.

Muisto

Sarjakuvani perustuu kirjailija Saima Grönstrandin (1863–1931) novelliin ”Muisto”, joka julkaistiin *Päivälehdessä* toukokuussa 1893. Löysin novellin kymmenisen vuotta sitten etsiessäni kuvauksia tataarikauppiaista Kansalliskirjaston digitaalisesta sanomalehtiarkistosta. Nimimerkillä ”Saima” julkaistu kertomus oli minulle pitkään arvoitus. Suomalaisissa sanomalehdissä suhtauduttiin kulkukauppiaisiin novellin ilmestymisaikaan useimmiten kielteisesti. Tataareja kuvailtiin lukuisin muukalaisiin, etenkin aasialaisiin, liitetyin ennakkoluuloin ja stereotyyppioin (ks. Elmgren 2020). Novellissa esiintyi kuitenkin nuori kulkukauppias, joka oli sekä tunnistettavasti tataari että kuvattu romanttisessa valossa nuoren suomalaistytön ihastuksen kohteena.

Myönteisiä kuvauksia tataareista löytyy toki uudemmassa suomalaisesta kirjallisuudesta. Aapelin *Pikku Pietarin piha* on monille tuttu teos. ”Muisto” on kuitenkin monella tavalla poikkeuksellinen tarina. Tataaritaustaiset sukulaiseni tunnistivat siitä etnografisia yksityiskohtia, jotka vaikuttivat autenttisuilta. Eräässä kohtauksessa kertoja kiinnittää huomiota kauppiaan hopeasormukseen. Sukulaiseni kertoivatkin, että islamilaisen perinteen mukaan tataarimiehen on ollut soveliasta käyttää ainoastaan hopeakoruja. Reetta Hännisen (2017) ansiokas artikkeli Saima Grönstrandista auttoi minua myös ymmärtämään novellin kirjoittajan historiallisessa asiayhteydessään.

Olen ottanut taiteellisia vapauksia ajan ja paikan suhteen. Vaikka novelli on kirjoitettu 1890-luvun alussa, olen siirtänyt sen 1910–20-luvun vaihteeseen. Muisteluhetkessä päähenkilöä kuvataan vanhahkoksi naiseksi, mutta jos hän on ollut nuori tataarikauppiaiden saapuessa Suomeen, hänen nuoruusvuotensa eivät voi sijoittua

1870-lukua kauemmaksi – Saima Grönstrandin omaan nuoruuteen. Tuolloin Keski-Volgan tataarikauppiaitten verkosto laajeni Suomen suuriruhtinaskuntaan uusien rautatieyhteyksien kautta.

Tapahtumapaikaksi olen valinnut uusikaupunkilaisen puukorttelin. Ensin ajattelin, että suunnittelisin sarjakuvan taustat löyhästi 1900-luvun alun kaupunkipihojen valokuvia soveltaen, koska novellissa paikannimeä ei mainita. Päähenkilö asuu monikerroksisessa ”vuokrakasarmissa”, jossa hän on viettänyt myös nuoruutensa. Jos tällaisia kasarmeja on ollut olemassa silloin kun nainen olisi voinut olla teini-ikäinen, niistä löytyy niukasti dokumentaatiota. Innostuin sen sijaan Augusta Olssonin (1878–1954) Uudenkaupungin puukortteleita ja asukkaita esittävästä valokuvista. Olsson oli Grönstrandin tapaan itsenäinen nainen, joka joutui kokemaan kovia (Lehtovaara 2017).

Toisen vapauden olen ottanut nimeämällä nuoren kulkukauppias Josifin Raamatusta ja Koraanista tutun profeetan mukaan. Muslimikirjailijat sepittivät omia mukaelmiaan Joosefin kertomuksesta jo keskiajalla. Runoilija Qol Ğalin 1200-luvulla kirjoittama Josifin tarina on suosituin tataarien parissa. Siinä ratkaisevaa roolia näyttelee viettelijätär Zöleihä, Raamatun ”Potifarın vaimo”, joka islamilaisessa perinteessä saa syntinsä anteeksi ja parannuksen palkkioksi itse profeetan aviomiehekseen. Josifin tarina oli kansankielisissä muodoissaan suosittua lukemista varsinkin naisten keskuudessa. Lukija voi itse päätellä, millä tavalla Zöleihän kohtalo vertautuu Grönstrandin päähenkilön elämään.

Tataarinkielisiin vuorosanoihin olen saanut inspiraatiota Kadriye Bedretdinin julkaisemasta kaksikielisestä Hasan Hamidullan elämäkerran laitoksesta *Nik alay?* (2021). Elämäkerta sisältää liikuttavan kuvauksen nuoren suomalaistytön torjutusta ihastuksesta tataarikauppiiaan näkökulmasta.

Ainur Elmgren on Pohjoismaiden historian dosentti (Åbo Akademi) ja toimii historian ja yhteiskuntaopin yliopistonlehtorina Oulun yliopiston kasvatustieteiden ja psykologian tiedekunnassa. Hän on käynyt historian tutkijakoulun Lundin yliopistossa vuosina 2003–2009 ja sen jälkeen toiminut Helsingin yliopistossa postdoc-tutkijana vuosina 2011–2020. Elmgren on itseoppinut sarjakuvataiteilija.

Kirjallisuus

- Elmgren, Ainur. "Visual Stereotypes of Tatars in the Finnish Press from the 1890s to the 1910s." *Studia Orientalia Electronica* 8, no. 2 (2020): 25–39.
<https://doi.org/10.23993/store.82942>
- Hamidulla, Hasan, ja Kadriye Bedretdin. *Nik Alay? Hasan Hamidulla: Tataarikirjailijan elämä*. Kadriye Bedretdin, 2021.
- Hänninen, Reetta. "Sitten minulta loppui raha ja paperi: Saima Grönstrand ja naiskirjailijan toimeentulon vaikeudet 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa." *Historiallinen Aikakauskirja* 115, no. 1 (2017): 19–32.
- Lehtovaara, Riikka. "Jälkeläiset mysteerin ja valokuvaaja Augusta Olssonin jäljillä - salaisuus paljastui." *Kotiliesi* 8.10.2017.
<https://kotiliesi.fi/i ihmiset-ja-ilmiot/nostalgia/nostalgia-jalkelaiset-mysteerin-ja-valokuvaaja-augusta-olssonin-jaljilla-salaisuus-paljastui/>